

URTX

GENER GONZALVO, HISTORIADOR

Flocel Sabaté

Gener Gonzalvo¹ era un arxiver, però un arxiver dels d'abans, una espècie a extingir. Els arxivers actuals estan formats en arxivística, una ciència específica per saber millor com endreçar i custodiar adientment els documents. Els arxivers anteriors també sabien fer-ho i, fins i tot, de manera heroica, perquè s'havien d'enfrontar amb fons documentals que feia dècades i a voltes segles que estaven no sols desatesos, sinó clarament desordenats, i ells els convertien en una seqüència ben ordenada de «fons, sèrie, subsèrie, unitat documental». Però ho feien mitjançant un esforç de formació en els sistemes de catalogació i inventariació que complementava un punt de sortida situat en la passió pel document i pel que el document significava, és a dir, des d'una passió per la història. No endebades, la formació dels arxivers de les dècades precedents, com de gran part dels actuals, parteix d'una inicial carrera com a historiadors.

Miquel Àngel Farré, que m'ha precedit en la paraula, i Gener Gonzalvo escenografiaren, justament, la transició d'aquesta evolució a finals del segle passat: Miquel Àngel Farré

va formar part de la primera fornada dels nous arxivers formats a la Universitat de Lleida,² en culminar, el juliol de 1997, els estudis de màster en arxivística mitjançant el treball *L'arxiu de la parròquia de Santa Maria de Verdú*, dirigit per Gener Gonzalvo.³

Aquest mestratge era justament exercit per en Gener després d'haver demostrat una ingent vitalitat com a arxiver, recercant i endreçant fons documentals en els diferents municipis de la comarca d'Urgell, a fi de desenvolupar, des del 1986, les seves responsabilitats com a director del nou Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga. Ell mateix ho explicava el 1992: «Al llarg dels anys 1988-1989 es va porta a terme, des de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga, una inventariació de tots els arxius municipals de la comarca de l'Urgell», actuació derivada de l'assumpció del deure d'exercir «la tutela i control de la documentació de la comarca, tant pública com privada».⁴ La tasca d'arxiver, així assumida, comporta nombroses publicacions destinades a donar a conèixer i difondre els fons documentals endreçats i custodiats,⁵ amb una especial atenció vers

¹ Text llegit l'11 de febrer de 2017 a l'Arxiu Comarcal de Tàrraga, amb motiu de l'acte d'homenatge a Gener Gonzalvo i Bou.

² Flocel SABATÉ, «Màster en Arxivística de la Universitat de Lleida», *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, núm. 13 (1998), p. 337-345.

³ Miquel Àngel FARRÉ, «L'arxiu de la parròquia de Santa Maria de Verdú», *Urtx*, núm. 12 (1999), p. 235-250; *L'arxiu de la parròquia de Santa Maria de Verdú*, Tàrraga, Arxiu Històric Comarcal, 2002.

⁴ Gener GONZALVO, «El patrimoni documental a la Catalunya interior. L'exemple dels arxius municipals de la comarca de l'Urgell», *Urtx*, núm. 4 (1992), p. 223.

⁵ Gener GONZALVO, «Guia de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga», a *Guia dels arxius històrics de Catalunya*, vol. III, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1989, p. 159-190; Pilar ROVIRA i Gener GONZALVO, «L'arxiu parroquial de Tàrraga», *Urtx*, núm. 2 (1990), p. 91-98; Isabel NAVASCUÉS, Carme BELLO i Gener GONZALVO, *Inventari de l'arxiu del monestir de Santa Maria de Vallbona*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1992.

el llegat medieval.⁶ D'aquesta manera, en Gener desenvolupava una veritable tasca d'investigació arxivística entorn de la inventariació de fons documentals⁷ i l'encaix entre document i recerca històrica.⁸ Alhora, reclamava l'atenció tant dels historiadors cap a conjunts documentals fins aleshores poc atesos⁹ com de la ciutadania vers la coneixença, gràcies a les exposicions i publicacions impulsades, dels tresors documentals custodiats en els arxius.¹⁰

El primer responsable de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega recollia els documents com si aquests ens volguessin parlar a manera de sobrevivents del gran naufragi de la història. Eren, pròpiament, fragments, a voltes inconnexos, del passat. A Tàrrrega mateix, els llibres de consell, la correspondència i els pergamins no tenien cap altra lògica de supervivència que l'atzar entre les peripècies vitals patides entre l'edat mitjana i els nostres dies. En Gener dialogava amb aquests fragments del passat, i n'extreia les adients dades per a la classificació i la interpretació, gràcies al seu bon coneixement de les eines auxiliars i, per això mateix, bàsiques, començant per la paleografia, ben complementada amb tots els vessants diplomàtics i codicològics. No pas casualment, en Gener deixa en premsa un manual sobre paleografia, escrit conjuntament amb Joan Busqueta, a partir de les fonts lleidatanes.

En equitat, el coneixement d'aquests elements per en Gener no es pot dir que fos auxiliar, sinó passional. Ell vivia amb notòria passió totes les vies d'expressió cultural històrica: coneixia i apreciava tota la bellesa i significació de les paleografies gòtiques, dels antics relligats i de les velles impremtes. Valgui esmentar l'interès que en Gener va mostrar per «la gran qualitat de l'edició» mostrada per «Joan Oliva i Milà, impressor

del *Cançoner dels comtes d'Urgell*», al qual dedicà unes pàgines en l'edició, promoguda per ell mateix, del *Cançoner dels comtes d'Urgell*, obra editada el 1999 per Antoni Maria Espadaler i un altre targarí malaquanyat, Eloi Castelló,¹¹ que traspassaria també prematurament el 2007.

La passió per la història inclou l'estima i l'amor pel passat. Tots els historiadors assumim, en la nostra objectivitat, el deure de ser bons científics socials. S'entrecruen diversos reptes, potser no sempre prou visibles, inherents a l'ofici d'historiador. D'antuvi, no n'hi ha prou a anar a l'arxiu i explicar allò que s'hi ha trobat i llegit. Cal saber interpretar la informació aconseguida, mitjançant aplicar-hi totes les prudències metodològiques i una adient contextualització. L'obra d'en Gener beslluma amb nitidesa aquest domini de l'ofici.

Entre totes les prudències pròpies d'un científic social, destaca una pregunta: fins a quin punt hem d'estimar allò que estudiem? És difícil assumir totes les dificultats inherents a una recerca històrica, si no se sent una estimació per allò que s'investiga. Però, alhora, és cert que aquesta estima podria condicionar les interpretacions.¹² Gener Gonzalvo resolva molt bé aquestes qüestions, sense gaires dubtes: ell estimava. Ell estudiava els orígens de Catalunya al segle XII, perquè interpretava bé la història, perquè apreciava els pergamins i les seves lletres i, també, perquè estimava la Catalunya aleshores naixent. Estimar i estudiar, en ell, es mesclaven amb naturalitat, i el fet de gaudir d'un bon coneixement i capacitat interpretativa ja garantia el bon resultat. Ell estimava i estudiava Poblet des que, de petit, se sentí encabit sota l'allargada ombra que el monestir projectava sobre la seva Esplugu. Ell va arribar a Tàrrrega pels atzars del destí arxivístic, però de seguida va estimar

⁶ Montserrat CANELA i Joan FARRÉ, «Els fons medievals dels arxius històrics comarcals de Balaguer, Cervera i Tàrrrega», *Palestra Universitària*, núm. 3 (1988), p. 253-253.

⁷ Joan FARRÉ, Gener GONZALVO i Dolors MONTAGUT, «La inventariació dels arxius municipals de les comarques de la Noguera, la Segarra i l'Urgell», *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, núm. 5 (1992), p. 55-80; Gener GONZALVO i Josep MATAS, «El quadre de classificació dels fons de les juntes electorals», *Arxius. Butlletí del Servei d'Arxius*, núm. 8 (1995), p. 2-3.

⁸ Gener GONZALVO, «La postal, entre el col·leccionisme i la font històrica», a Ramon GASSIÓ i Josep SEGURA, *Les Borges Blanques, postals amb història*, les Borges Blanques, Cultural Sud-Oest, 2006, p. 11-17

⁹ Gener GONZALVO, «El patrimoni documental a la Catalunya interior: l'exemple dels arxius municipals de la comarca de l'Urgell», *Urtx*, núm. 4 (1992), p. 221-228; *Actes del I Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya (Barcelona, 15-16 de novembre de 1991)*, Barcelona, L'Avenç, 1993, p. 123-133.

¹⁰ Gener GONZALVO, *Els tresors de la nostra història. Pergamins de l'Arxiu Comarcal*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, i Tàrrrega, Caixa d'Estalvis de Terrassa, 1995.

¹¹ Gener GONZALVO, «Joan Oliva i Milà, impressor del *Cançoner dels comtes d'Urgell*», a Antoni Maria ESPADALER i Eloi CASTELLÓ (ed.), *Cançoner dels comtes d'Urgell*, Lleida, Universitat de Lleida i Institut d'Estudis Ilerdencs, 1999, p. 35-41.

¹² Pierre VILAR, «Podem fer la història d'un país sense simpatia?», *L'Avenç*, núm. 100 (1987), p. 6-13.

Tàrrega i es dedicà a estudiar Tàrrega, en una relació que es féu de seguida extensiva a les terres de Ponent i, sobretot, l'Urgell, sigui la comarca que actualment duu aquest nom o el comtat que fou tan vital a l'edat mitjana, dotat d'una extensió que, amb un pern a Agramunt, encabia l'espai septentrional de l'actual comarca urgellenca.

La història no és res més que el recull de les accions i, també, els sentiments i vivències dels homes i dones que ens han precedit. Per això en Gener, en coherència amb la seva via d'aproximació al passat, no sols estudiava, sinó que estimava els protagonistes estudiats, dels quals, en determinats casos, podia arribar a ser confident, com sens dubte ara deu estar comentant amb Eduard Toda, ambdós units per la passió per Poblet, raó per la qual en Gener li dispensava la mateixa estima proferida pel monestir. La recerca històrica, alhora que era assumida amb rigor, s'imbricava amb els trets vitals de l'autor. Una anècdota pot

corroborar-ho: tots els llibres d'en Gener comencen amb belles i llargues dedicatòries, que evidencien l'inextricable mescla entre pretèrit i present, treball de recerca i sentiments actuals, estima pels personatges passats i amor pels de l'entorn. Així, gràcies a la primera pàgina escrita a cada llibre, passem a conèixer el seu «Estimat oncle P. Jordi M. Bou i Simó, monjo de Poblet des del 1943, qui m'ensenyà, des dels meus primers passos, a enamorar-me d'aquest venerable cenobi», la reiterada presència dels seus pares Jenaro i Maria, la «Filla Eulàlia, la meua joia i el meu tresor present i futur» i la nítida proximitat dels seus mestres, amics i amors, palesant una devoció fidel per l'entorn amical i un perenne record pels qui havien partit abans, prematurament, com quan s'adreça a «Ignasi M. Puig i Ferreté (1951-1983), l'historiador de Gerri, antic mestre i amic, amb enyorança».¹³ Una elevada quantitat de les obres publicades per Gener Gonzalvo eren en coautoria, en un percentatge ben superior al que és

Acte d'homenatge de Gener Gonzalvo i Bou el passat 11 de febrer de 2017, a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell.

¹³ Gener GONZALVO, *La pau i treva a Catalunya. Origen de les Corts catalanes*, Barcelona, La Magrana, 1986, p. 5; Gener GONZALVO, *Sant Oleguer (1060-1137). Església i poder a la Catalunya naixent*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1998, p. 5; Gener GONZALVO, *La vida privada de la comunitat de Poblet a l'edat mitjana i moderna*, Poblet, Publicacions de l'Abadia de Poblet, 1999, p. 5; Gener GONZALVO, *Cartes d'Escornalbou i Poblet. Un epistolari d'Eduard Toda a Agustí Duran i Sanpere (1922-1940)*, Tàrrega, Central de Disseny Tàrrega, 2001, p. 5; Gener GONZALVO, *Poblet, panteó reial*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2001, p. 5; Gener GONZALVO, *Eduard Toda i Güell (1855-1941) i el salvament del monestir de Poblet, a través del seu epistolari*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 5.

usual en els àmbits en els quals escrivia i que remet, també, als seus trets humans: escrivia pel plaer de conèixer i ho feia aplegant amics en el gaudi de fer recerca.

Aquests línies, esbossades de manera introductòria, expliquen i donen coherència a l'extensa obra de Gener Gonzalvo, absolutament impossible de detallar aquí: la llista de les seves obres publicada per Josep Maria Grau el 2015, tot i requerir alguns matisos, s'apropava als dos centenars de títols, deixant de banda les nombroses contribucions divulgatives a la premsa local, comarcal i nacional.¹⁴ De fet, tots els trets assenyalats ja es poden intuir en les seves primeres obres, que li forniren un primerenc reconeixement com a medievalista especialitzat en la pau i treva.

La seva tesina (dotada d'una qualitat que permetria que avui dia amb facilitat pogués gairebé ser defensada com a tesis doctoral) va donar lloc al llibre *La pau i treva a Catalunya*, publicat el 1986.¹⁵ L'obra reprenia una institució que tradicionalment havia estat exposada com un referent identitari del país, però que, potser per això mateix, restava presonera d'explicacions massa envellides. La recerca efectuada per en Gener permetia superar aquest estadi i plantejava la pau i treva com la institució que enllaçava l'orde feudal amb la societat baixmedieval, és a dir, que canalitzava l'exercici del poder, partint de la mediació feudal del segle XI, transitant per les estratègies de consolidació del sobirà als segles XII i XIII i desembocant en el pactisme parlamentari propi de la baixa edat mitjana. L'edició de les *Constitucions de pau i treva de Catalunya*, el 1994, culmina aquest recorregut i és una mostra de la cura amb

què en Gener analitzava els textos. L'obra és una filigrana de gran complexitat on en Gener va recopilar les diverses constitucions de pau i treva des del segle XI al XIII, comparant-ne totes les còpies i edicions existents, fossin inèdites o publicades. Els que estem a prop del món de l'edició dels documents sabem que, per fer-ho bé, s'ha de fer d'aquesta manera, però tots sabem també que precisament és ben difícil fer-ho així, perquè implica resseguir totes les biblioteques històriques i arxius on hagin pogut arribar textos, trobar-los, transcriure'ls, comparar-los i efectuar una edició única i acurada.¹⁶ En realitat, en Gener evidencià una clara capacitat per editar curosament textos de diferent tipologia i cronologia, raó per la que no dubtà a transcriure el protocol del notari barceloní del segle XIV Pere de Folgueres, conjuntament amb Maria Carme Coll i Oliva Semprón.¹⁷

En Gener no va abandonar mai la responsabilitat per l'edició crítica de les constitucions de pau i treva. Per això, s'apressava a atendre textos apareguts posteriorment, com va succeir amb la inconeguda pau i treva del Rosselló de 1217.¹⁸ De fet, va continuar reflexionant entorn de la funció institucional i social de les constitucions de pau i treva en l'esdevenir de la història de Catalunya.¹⁹ La correcta contextualització de la pau i treva situà Gener Gonzalvo al bell mig de la pugna per la consolidació del poder sobirà en el segle XII, a voltes en conflicte amb la puixança baronial, en el mateix moment de l'afermament d'un grup social emergent a les viles i ciutats i de renovació de l'Església. Ell assumí l'inherent repte interpretatiu: no defugí l'estudi de les arrels que menaven a aquest context²⁰ i, destacadament, es capbussà a indagar diversos

¹⁴ Josep Maria GRAU, «Gener Gonzalvo i Bou, arxiver i medievalista originari de la Conca de Barberà», *Podall*, núm. 4 (2015), p. 38-61.

¹⁵ Gener GONZALVO, *La pau i treva a Catalunya. Origen de les Corts catalanes*, Barcelona, La Magrana, 1986.

¹⁶ Gener GONZALVO, *Les constitucions de pau i treva de Catalunya (segles XI-XIII)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1994.

¹⁷ Gener GONZALVO, Maria Carme COLL i Oliva SEMPRÓN, *El protocol del notari Pere de Folgueres (1338)*, Barcelona, Fundació Noguera, 1996.

¹⁸ Gener GONZALVO, «La pau i treva del Rosselló del l'any 1217», *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. 15 (2004), p. 67-73.

¹⁹ Gener GONZALVO, «La pau i treva i l'origen de la Cort General de Catalunya», a Josep Maria SANS I TRAVÉ (ed.), *Les Corts a Catalunya. Actes del Congrés d'Història Institucional*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1992, p. 31-42; Gener GONZALVO, «Les constitucions de pau i treva», a *Documents jurídics de la història de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1992, p. 31-42; Gener GONZALVO, «Versions en català de constitucions de pau i treva», *Medievalia*, núm. 12 (1995), p. 33-40; Gener GONZALVO, «La pau i treva a Catalunya», a Joan PEYTAÍ DEIXONA (dir.), *Pau, treva i mil·lenari. La Catalogne du Xe au XXe siècle*, Canet de Rosselló, Trabucaire, 2008, p. 107-115; Gener GONZALVO, «Les assemblees de pau i treva», *Revista de Dret Històric Català*, núm. 10 (2010), p. 95-103.

²⁰ Gener GONZALVO, «Les assemblees comtals: una aproximació historiogràfica», *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, núm. 24 (1991) [= *Symposium internacional sobre els orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*], Barcelona, Real Academia de Buenas Letras, 1991], p. 9-17.

vessants del tens prisma del poder del segle XII, mitjançant una perspectiva específicament atenta a la Catalunya occidental, a fi de copsar la promoció de la casa comtal de Ribagorça gràcies al suport eclesiàstic que la forneix de la deguda literatura genealògica;²¹ la reafirmació de la sobirania del comte d'Urgell mitjançant proclamar unes constitucions de pau i treva específiques per a l'espai urgellenc;²² la proximitat entre pau i treva i concilis reformadors arran del concili de Lleida de 1173,²³ o la relació entre noblesa emergent, monarquia i nous ordes religiosos, a través de figures com Guillem IV de Cervera,²⁴ sense defugir l'atenció cap a altres perspectives, com l'encaix, dins d'aquest context, de grups socials específics, com els jueus.²⁵

En Gener era conscient que investigant el segle XII estava aprofundint en el moment de l'eclosió fundacional de Catalunya.²⁶ Coneixedor del paper dels sobirans de Barcelona en el joc del poder aleshores desenvolupat, no sols es fixava en les grans figures dels dos darrers terços de la centúria (Ramon Berenguer IV i Alfons el Cast), sinó que reivindicava també l'obra de Ramon Berenguer III, amb la qual s'endegà la centúria. La historiografia ja havia reconegut el mèrit d'aquest comte, com a mínim, en afermar el domini ultrapirinenc arran d'unir matrimonialment la Provença i, alhora, en abordar l'expansió meridional mitjançant restaurar Tarragona i el seu Camp,²⁷ territori que d'aquesta manera abandonava

l'aspecte fronterer²⁸ i s'endinsava dins dels paràmetres de l'emprenedora societat feudal i alhora burgesa que defineix la Catalunya del segle XII.²⁹ Ben significativament, en Gener parteix de l'entorn comtal per centrar-se en l'estudi de sant Oleguer, el primer arquebisbe de la Tarragona restaurada, al qual dedica la biografia publicada el 1998 sota l'explícit subtítol d'*Església i poder a la Catalunya naixent*.³⁰ En el segle XII, en Gener entrecruava passions historiogràfiques que alhora eren vitals, perquè la cohesió de Catalunya concorda amb la definitiva articulació de Tarragona i el seu entorn territorial, i això inclou l'erecció del monestir de Poblet. L'Espluga de Francolí que va acompanyar el despertar adolescent d'en Gener, significativament, s'ubica entre ambdós punts.

Damunt de Poblet coincidien totes les passions d'en Gener: el moment de cohesió fundacional de Catalunya, l'estètica del gòtic, els valors cristians propis de l'edat mitjana que la Renaixença atribuï a la identitat catalana i, en definitiva, la identificació amb un paisatge vivencial. Són nombrosos els estudis que endegà, incloent-hi la preocupació per les recerques prèvies, raó per la qual tingué cura de la reedició de l'obra d'Esteve Albert i Corp sobre Arnau d'Amalric.³¹ En Gener n'estudià les tombes reials,³² la gestió del patrimoni i la relació amb cases baronials com els Cervera, els Torroja o els Anglesola.³³ Matingué una visió de conjunt del recorregut històric del

²¹ Gener GONZALVO, «La memòria dels comtes de Ribagorça», a *Miscel·lània homenatge a Josep Lladonosa*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1992, p. 77-88.

²² Gener GONZALVO, «La pau i treva de l'any 1187 per al comtat d'Urgell i vescomtat d'Àger», *Ilerda. Humanitats*, núm. 48 (1998), p. 55-66; Gener GONZALVO, «El comtat d'Urgell i la pau i treva», a *El comtat d'Urgell*, Lleida, Universitat de Lleida i Institut d'Estudis Ilerdencs, 1995, p. 71-88.

²³ Gener GONZALVO, «Cànons del concili de Lleida de 1173 al·lusius a la pau i treva», *Medievalia*, núm. 9 (1990), p. 153-160.

²⁴ Gener GONZALVO i Manel SALAS, «Guillem IV de Cervera, cavaller i monjo de Poblet», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 28 (1998), p. 405-418.

²⁵ Gener GONZALVO, «Els jueus i els *Usatges de Barcelona*», *Barcelona. Quaderns d'Història*, vol. 2, núm. 3 (1996), p. 117-124.

²⁶ Flocel SABATÉ, «L'origen medieval de la identitat catalana», a Flocel SABATÉ (ed.), *Anàlisi històrica de la identitat catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, p. 31-34.

²⁷ Santiago SOBREQÜÉS, *Els grans comtes de Barcelona*, Barcelona, Vicens-Vives, 1980, p. 137-187.

²⁸ Flocel SABATÉ, *L'expansió territorial de Catalunya (segles IX-XI): conquesta o repoblació?*, Lleida, Universitat de Lleida, 1996, p. 86-92.

²⁹ Flocel SABATÉ, «Els primers temps: segle XII (1137-1213)», a Ernest BELENGUER (ed.), *Història de la Corona d'Aragó*, vol. I, Barcelona, Edicions 62, 2007, p. 31-82.

³⁰ Gener GONZALVO, *Sant Oleguer (1060-1137)*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1998.

³¹ Esteve ALBERT I CORP, *Arnau d'Amalric*, Lleida, Pagès, 1999.

³² Gener GONZALVO, «El sepulcre d'Alfons el Cast a Poblet», *Anuario de Estudios Medievales*, vol. 30, núm. 2 (2000), p. 957-962; Gener GONZALVO, *Poblet, panteó reial*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2001.

³³ Gener GONZALVO, «Guillem de Torroja i la pau i treva», *Terra Rubra*, núm. 45 (març-abril 1997), p. 4-5;

Gener GONZALVO, «El llinatge dels Anglesola i el monestir de Poblet», a *Anglesola i els nobles Anglesola. Estudis de la vila i la seva nissaga. Actes de la XXXIX Jornada de Treball. Anglesola, 2009. Homenatge a Ramon Rovira Gendre*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs i Grup de Recerca de les Terres de Ponent, 2010, p. 272-278.

cenobi, raó per la qual podia preguntar-se tant pels orígens³⁴ com per les tensions del segle XV,³⁵ podent, a més, contextualitzar el procés constructiu de les seves muralles.³⁶ En aquest marc pobletà, podríem cridar l'atenció sobre el llibre *La vida privada de la comunitat de Poblet a l'edat mitjana i moderna*, perquè palesa un excel·lent coneixement de tota la història del monestir i, alhora, inclou l'adopció del prisma de la vida quotidiana com a objecte d'estudi, en el sentit que allò realment important ho serà per afectar l'interior de les persones que visqueren els períodes estudiats, com els monjos de Poblet. Per aquesta raó, en Gener resseguí els diferents aspectes de la vivència diària, fos l'ofici diví practicat pels primers monjos, les tensions entorn a l'abat Caixal al segle XVI o la passió pel consum de la xocolata al segle XVIII, que portarà a fer que la sala de l'abat Copons passi a ser coneguda com *la xocolateria*.³⁷ Altres estudis seus resseguien la mateixa perspectiva, centrats tant en Poblet³⁸ com en el conjunt del Cister, tant masculí com femení.³⁹

També a Tàrraga, en Gener va portar vers l'estudi del passat les seves passions. Història, textos, documents i identitat targarina es mesclaren en un objectiu que no deixava de tenir dificultats: l'edició dels llibres de privilegis a partir de transcriure i encaixar críticament els tres volums existents, tas-

ca que va voler compartir amb Max Turull i amb mi mateix, afegint-s'hi Pere Verdés i Josep Hernando, a més de la col·laboració de Manel Salas, en una obra impulsada per la Fundació Noguera que es va presentar amb tots els honors cívics a l'ajuntament de Tàrraga el 1997.⁴⁰

La mescla d'estima i compromís explica que la dedicació de Gener Gonzalvo sobre Tàrraga i l'Urgell sigui molt elevada. Des del primer moment, compartí amb el Museu diverses iniciatives, actuacions i publicacions de difusió sobre la història: ja el 1988, va col·laborar en les exposicions i publicacions amb què des del Museu es pretenia difondre la història i el patrimoni tant de la ciutat com de la comarca.⁴¹ Tot seguit, s'endinsà a promoure el coneixement de moments vitals de la comarca, viscuts per la premsa local i, a voltes, retinguts en la memòria gràfica;⁴² promogué i edità críticament manuscrits inèdits com el de Josep Mestres sobre Anglesola o el de Pere Ribera sobre Tàrraga;⁴³ reedità i actualitzà obres antigues com la de Jaume Pasqual sobre Vallbona i la de Salvador Bustó sobre l'aiguat de Santa Tecla, així com les més recents de Sanç Capdevila sobre Guimerà, Lluís Sarret en el seu nobiliari targarí i la de Font Rius sobre els usos i costums de Tàrraga, a més de prologar el volum III de la història targarina de Segarra i

³⁴ Gener GONZALVO, «Sobre el topònim Poblet i la versemblança de l'origen del monestir, lligat a l'eremitisme», a *Actes del XXXIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica (Montblanc, 21 i 22 d'octubre de 2006)*, Montblanc, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, i Barcelona, Societat Catalana d'Onomàstica, 2012, p. 31-34.

³⁵ Gener GONZALVO, «Lletres inèdites de Carles, príncep de Viana, primogènit legítim dels catalans, a l'abat de Poblet Miquel Delgado (1460-1461)», *Aplec de Treballs*, núm. 25 (2007), p. 103-115.

³⁶ Gener GONZALVO, «La muralla de Poblet», a Antoni PLADEVALL (ed.), *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura*, vol. III, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 277-278.

³⁷ Gener GONZALVO, *La vida privada de la comunitat de Poblet a l'edat mitjana i moderna*, Poblet, Publicacions de l'Abadia de Poblet, 1999.

³⁸ Gener GONZALVO, «La precària salut dels monjos de Poblet a l'edat mitjana», *Podall*, núm. 3 (2014), p. 351-363.

³⁹ Gener GONZALVO, «La vida quotidiana al Cister. El Cister masculí», *Butlletí Amics de l'Art Romànic del Bages*, núm. 117 (juliol-setembre 1999), p. 186-190; Gener GONZALVO, «La vida quotidiana al Cister. El Cister femení», *Butlletí Amics de l'Art Romànic del Bages*, núm. 118 (octubre-desembre 1999), p. 212-214.

⁴⁰ Gener GONZALVO, Josep HERNANDO, Flocel SABATÉ, Max TURULL i Pere VERDÉS, *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*, Barcelona, Fundació Noguera, 1997.

⁴¹ Jaume ESPINAGOSA (dir.), *L'evolució històrica de Tàrraga (des de la prehistòria fins al 1987)*, Tàrraga, Museu Comarcal de Tàrraga, 1988; Jaume ESPINAGOSA (dir.), *L'Urgell: edificis i monuments històrics*, Tàrraga, Museu Comarcal de Tàrraga, 1988.

⁴² Jaume ESPINAGOSA i Gener GONZALVO, «Projecte d'història gràfica de l'Urgell», a *La imatge i la recerca històrica. 2es Jornades Antoni Varès*, Girona, Ajuntament de Girona, 1992, p. 11-13; Jaume ESPINAGOSA, Gener GONZALVO, Jordi SERÉS i Glòria COMA, *Història gràfica de l'Urgell*, Tàrraga, Consell Comarcal de l'Urgell, i Barcelona, Columna, 1993; Jaume ESPINAGOSA i Gener GONZALVO, *La premsa local a la comarca de l'Urgell*, Tàrraga, Nova Tàrraga, 1994.

⁴³ Jaume ESPINAGOSA, Gener GONZALVO, Josep Maria PLANES i Albert PONT, *Anglesola. Segles XVI al XX. Segons el manuscrit de Josep Mestres*, Lleida, Diputació de Lleida, i Anglesola, Ajuntament d'Anglesola, 1988; Gener GONZALVO, «Una crònica de Tàrraga poc coneguda: el manuscrit del Dr. Pere Ribera (1810-1840)», *Urtx*, núm. 4 (1992), p. 153-166.

Malla;⁴⁴ reivindicà destacades figures de la cultura, com Lluís Sarret, Ramon Carnicer, Joan Tous, Magí Serés o Ignasi Girona;⁴⁵ incorporà el patrimoni gràfic del segle xx, atenent l'obra dels fotògrafs Miquel Martí i Florensa, Salvador Albareda Flaquer i Timoteu Pomés,⁴⁶ i no descurà l'estudi dels lleidatans que participaren en les Bases de Manresa⁴⁷ o de famílies com els Terés o els Pedrolo (d'aquests, a més, en classificà l'arxiu patrimonial).⁴⁸ Alhora, dedicà

importants estudis al cenobi cistercenc de Vallbona⁴⁹ i resseguí les arrels d'indrets d'elevada significació en la societat medieval del que actualment és l'espai central i meridional de la comarca urgellenca, com són, a més de Tàrraga, les viles de Guimerà i Verdú i els monestirs de Vallsanta, la Bovera i el Pedregal,⁵⁰ als quals se sumaren estudis específics de diversos monuments, com els publicats a la *Catalunya Romànica*, que, en el volum xxiv, aborda aquesta

⁴⁴ Joan DUCH, Miquel Àngel FARRÉ, Gener GONZALVO i Josep Àngel CORBELLA, *El castell de Guimerà. Facsímil de l'obra de Sanç Capdevila*, Lleida, Diputació de Lleida, 1990; *Carta del P. Jaime Pasqual, canónigo premostratense de Bellpuig de les Avellanes, al M. I. S. Marqués de Capmany*, Tàrraga, Consell Comarcal de l'Urgell, 1991; Josep Maria FONT i RIUS, *Els usos i costums de Tàrraga*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, Museu Comarcal i Arxiu Històric Comarcal, 1992; Lluís SARRET, *Nobiliari targarí*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, 1994; Jaume ESPINAGOSA, Gener GONZALVO i Teresa COMA, *La rubinada de Santa Tecla de 1874 a Tàrraga. Edició facsímil de la memòria de Josep Salvadó Bustó*, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, 1996; Gener GONZALVO, «Introducció», a Josep Maria SEGARRA i MALLA, *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions*, vol. III, Tàrraga, Ajuntament de Tàrraga, 2005, p. 9-13.

⁴⁵ Gener GONZALVO, «Mossèn Lluís Sarret i Pons (1880-1936) i la seva obra a Tàrraga com a historiador i arxiver», *Urtx*, núm. 1 (1989), p. 127-141; Jaume ESPINAGOSA, Gener GONZALVO i Pau LLACUNA, *Ramon Carnicer músic. Bicentenari. Tàrraga, 1789-1989*, Tàrraga, Museu Comarcal i Arxiu Històric Comarcal, 1989; Gener GONZALVO i Oriol SAULA, «Homenatge a Joan Tous i Sanabra», *Urtx*, núm. 5 (1993), p. 5-12; Jaume ESPINAGOSA i Gener GONZALVO, «Magí Serés i Roca (1898-1969). Apunts biogràfics», *Urtx*, núm. 9 (1996), p. 263-274; Gener GONZALVO i Raimon FERRER, «Ignasi Girona i Targa (1782-1867) o l'encarnació empírica d'una tesi de Santiago Rusiñol», *Urtx*, núm. 13 (2000), p. 113-134.

⁴⁶ Jaume ESPINAGOSA i Gener GONZALVO, *La Tàrraga noucentista, 1900-1936. Mostra fotogràfica de Salvador Albareda Flaquer*, Tàrraga, Arxiu Històric Comarcal i Museu Comarcal, 1996; Jaume ESPINAGOSA i Gener GONZALVO, «Miquel Martí Florensa, fotògraf», *Urtx*, núm. 11 (1998), p. 219-249; Jaume ESPINAGOSA i Gener GONZALVO, «Timoteu Pomés, fotògraf», *Urtx*, núm. 15 (2002), p. 321-347.

⁴⁷ Gener GONZALVO, «Bergadà i Renyé, Francesc d'Assís», a Josep Maria OLLER ROMEU (ed.), *Homes del catalanisme. Bases de Manresa. Diccionari biogràfic*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1995, p. 63-64; Gener GONZALVO, «Brugal o Burgal, Joan», a Josep Maria OLLER ROMEU (ed.), *Homes del catalanisme. Bases de Manresa. Diccionari biogràfic*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1995, p. 69; Gener GONZALVO, «Gassol i Puig, Felip», a Josep Maria OLLER ROMEU (ed.), *Homes del catalanisme. Bases de Manresa. Diccionari biogràfic*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1995, p. 126-127; Gener GONZALVO, «Llort i Amenós, Joan», a Josep Maria OLLER ROMEU (ed.), *Homes del catalanisme. Bases de Manresa. Diccionari biogràfic*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1995, p. 147; Gener GONZALVO, «Torres i Clarió, Josep», a Josep Maria OLLER ROMEU (ed.), *Homes del catalanisme. Bases de Manresa. Diccionari biogràfic*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1995, p. 258.

⁴⁸ Gener GONZALVO i Miquel Àngel FARRÉ, «Una destacada família de la Tàrraga de l'Antic Règim: els Terés», *Urtx*, núm. 6 (1994), p. 95-111; Gener GONZALVO i Miquel Àngel FARRÉ, «Una nissaga de notaris de Tàrraga: els Terés (segles XVIII-XIX)», a *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català (Barcelona, 11, 12 i 13 de novembre de 1993)*, Barcelona, Fundació Noguera, 1994, p. 361-372.

⁴⁹ Joan DUCH, Josep-Joan PIQUER i Gener GONZALVO, «Vallbona de les Monges», a *Gran geografia comarcal de Catalunya*, vol. x, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1994, p. 224-230; Gener GONZALVO i Xavier BARÓ, «Notes sobre l'evolució de la historiografia generada al voltant del monestir cistercenc de Santa Maria de Vallbona», *Urtx*, núm. 10 (1997), p. 71-76; Joan DUCH i Gener GONZALVO, «El monestir de Santa Maria de Vallbona», a *La ruta del Cister vista pels artistes catalans*, Lleida, Fundació Mil·lenari del Cister i Pagès, 1999, p. 146-180; Gener GONZALVO i Josep Maria SANS i TRAVÉ, *Vallbona. Guia histórico-artística*, Lleida, Milenio, 1998; Gener GONZALVO, «El monestir de Santa Maria de Vallbona», a Antoni PLADEVALL (ed.), *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura*, vol. I, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 2002, p. 120-123; Gener GONZALVO, *Breu història del monestir de Vallbona*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2003.

⁵⁰ Gener GONZALVO, «Notes històriques sobre l'ermita de Sant Eloi», a Joan TOS SANABRA (ed.), *El llibre de la serra de Sant Eloi de Tàrraga*, Tàrraga, Museu Comarcal, 1990; Guadalupe GOLOBARDES, Isabel SEGARRA, Gener GONZALVO i Joan DUCH, *Mercats i fires a Guimerà. Pergamins reials*, Guimerà, Patronat de la Mare de Déu de la Bovera, 1995; Gener GONZALVO i Joan DUCH, «La torre i el castell de Guimerà. Ahir i avui», *Reial Acadèmica Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. Butlletí*, núm. 18 (2004), p. 15-33; Miquel Àngel FARRÉ i Gener GONZALVO, «Una obra de l'abat de Poblet, Joan de Guimerà, al castell de Verdú», *Urtx*, núm. 9 (1996), p. 141-149; Gener GONZALVO, «Antoni Vernia, autor de les escales nobles dels castells de Santa Coloma de Queralt i de Verdú», *Recull*, núm. 4 (1996), p. 75-78; Joan DUCH i Gener GONZALVO, «El monestir cistercenc de Santa Maria de Vallsanta», *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, núm. 14 (2000), p. 137-144; Joan DUCH i Gener GONZALVO, «Els pergamins reials sobre el mercat i les fires de Guimerà. El privilegi de Jaume I», *Urtx*, núm. 14 (2001), p. 53-57; Gener GONZALVO, «El monestir de Vallbona de les Monges» i «Els monestirs de Vallsanta i el Pedregal», a Antoni PLADEVALL (ed.), *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura*, vol. II, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 211-216; Gener GONZALVO, «L'escut de la ciutat de Tàrraga», *Urtx*, núm. 16 (2003), p. 75-80.

comarca.⁵¹ L'actual plana d'Urgell fou objecte dels interessos de l'emergent cenobi de Poblet, que, a més, el 1227, rebé el senyoriu de Verdú de mans dels Cervera. Amb naturalitat, doncs, en Gener enllaçà la recerca sobre l'espai urgellenc i el monestir cistercenc.⁵²

En Gener no tenia por dels reptes en la recerca historiogràfica, i els encarà amb plena naturalitat, portat per l'esperit d'historiador. Així ho féu quan, endinsant-se en les fonts documentals i bibliogràfiques sobre el comtat d'Urgell, assumí el repte d'identificar les tombes comtals del cenobi de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes, no dubtant a concloure una explicació diferent de la mantinguda fins aleshores pels historiadors de l'art,⁵³ tal com detallà en un llibre específic publicat el 2007: *Història del panteó dels comtes d'Urgell. Els sepulcres del monestir de Bellpuig de les Avellanes*.⁵⁴

El monestir premostratenc que rebé les despulles comtals és el mateix que en el segle XVIII promogué l'impuls per la recerca històrica que ha estat definit com a escola historiogràfica de les Avellanes,⁵⁵ denominació que potser no és correcta,⁵⁶ però que, en qualsevol cas, enllaça amb les preocupacions intel·lectuals de Gener Gonzalvo. Aquest es fixà en l'obra de Jaume Pasqual sobre Vallbona de les Monges, com ja hem indicat, i encara en l'atenció de Jaume Finestres vers Poblet.⁵⁷ Amb una clara implicació personal, la sensibilitat de

Gener Gonzalvo penetrava en l'esperit de recuperació de la cultura catalana, en el segle XIX, atesa la visió que es formulà sobre els temps i figures que ell mateix havia estudiat, com sant Oleguer.⁵⁸ Dins d'aquesta mateixa preocupació, en indagar sobre la dissort de les tombes dels comtes d'Urgell, que foren extretes il·legalment del país i recorregueren diverses peripècies fins arribar a la *Gothic Chapel* de The Cloisters del Metropolitan Museum of Art, al costat esquerre del riu Hudson, a l'oest del barri novaiorquès de Harlem,⁵⁹ en Gener s'encarà amb les vies de dispersió del ric llegat medieval patit arreu de Catalunya en el segle XIX. Desamortització i destrucció i dispersió del patrimoni són un binomi que va crear una ferida en la memòria de les nostres arrels històriques d'unes dimensions que fins i tot ara encara no en som prou conscients. En Gener hi va entrar a fons a fi d'entendre la destrucció i dispersió del patrimoni arxivístic de Poblet. En la darrera conversa que vaig compartir amb ell, fa poc més d'un mes, li preguntava per la localització de La Patcada, la sala de ball així anomenada a Reus on un traginer conegut com el Xafarrucs havia dipositat, de qualsevol manera, la documentació procedent de Poblet. Jo li comentava que havia traduït Xafarrucs a l'anglès per tractar que en un congrés celebrat a Moscou s'entengués la dramàtica comicitat inherent a la dispersió que va patir la documentació medieval.⁶⁰ En realitat, en Gener va ser el primer que va portar a l'escena internacional el que havia succeït arran de la dispersió documental,

⁵¹ «La Segarra i l'Urgell», a Antoni PLADEVALL (dir.), *Catalunya romànica*, vol. XXIV, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1997, p. 341-598.

⁵² Joan DUCH i Gener GONZALVO, *La mirada del Cister a la comarca de l'Urgell*, Tàrraga, Consell Comarcal de l'Urgell, 2004; Gener GONZALVO, «Els dominis del monestir de Poblet a la plana d'Urgell», *Urtx*, núm. 18 (2005), p. 93-102.

⁵³ Francesca ESPAÑOL, «Els comtes d'Urgell i el seu panteó dinàstic», a *El comtat d'Urgell*, Lleida, Universitat de Lleida i Institut d'Estudis Ilerdencs, 1995, p. 149-183.

⁵⁴ Gener GONZALVO, «Història del panteó dels comtes d'Urgell del monestir de Bellpuig de les Avellanes», *Butlletí de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi*, núm. 19 (2006), p. 13-38; Gener GONZALVO, *Història del panteó dels comtes d'Urgell. Els sepulcres del monestir de Bellpuig de les Avellanes*, Lleida, Universitat de Lleida i Institut d'Estudis Ilerdencs, 2007.

⁵⁵ Eduardo CORREDERA, *La escuela historiográfica avellanense*, Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1971.

⁵⁶ Flocel SABATÉ, «Reivindicació de Jaume Pasqual i el seu entorn en la història cultural de Catalunya», a *Jaume Pasqual, antiquari i col·leccionista a la Catalunya de la Il·lustració*, Lleida, Universitat de Lleida, 2011, p. 11-22.

⁵⁷ Gener GONZALVO, «Josep Porter i el mític volum v de la *Història de Poblet* del P. Jaume Finestres», a Josep Maria GRAU (ed.), *Antoni Palau i Dulcet i Josep Porter i Rovira: dos montblanquins apassionats pels llibres*, Montblanc, Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 2007, p. 65-71.

⁵⁸ Gener GONZALVO, «La figura de l'arquebisbe Oleguer des de l'òptica de la primera historiografia romànica catalana», a Manel GÜELL i Salvador J. ROVIRA i GÓMEZ (ed.), *L'home i l'historiador. Miscel·lània en homenatge a Josep M. Recasens i Comes. Estudis històrics*, Tarragona, Port de Tarragona, 2007, p. 103-115.

⁵⁹ Peter BARNET i Nancy WU, *The Cloisters. Medieval art and architecture*, Nova York, The Metropolitan Museum of Art, i New Haven, Yale University Press, 2005, p. 88.

⁶⁰ Flocel SABATÉ, «Medieval documentation and archives in Catalonia after the 19th century upheavals», a Igor FILIPPOV i Flocel SABATÉ (ed.), *Identity and the loss of the memory. Revolution and destruction of archives*, Berna, Peter Lang, 2017, p. 224-225.

arran del cas de Poblet. Va dedicar estudis específics a la dispersió documental del gran arxiu del monestir,⁶¹ el més complet dels quals va ser traduït a l'anglès i publicat als Estats Units l'any 2000, amb el consegüent ressò.⁶²

L'estudi de la desamortització, és a dir, la consciència de la dispersió i destrucció del patrimoni històric, comporta un interès per conèixer les arrels de les tensions socials que portaren a una forta ruptura entre els monestirs i el seu entorn a la fi de l'Antic Règim, tal com en Gener estudià arran de l'emblemàtic conflicte per l'ús del bosc de Poblet.⁶³ I enllaça, tot seguit, amb l'afany per la recuperació del patrimoni manifestat en les expressions culturals i patriòtiques dels prohoms del segle XIX. Per això Gener Gonzalvo edità l'obra d'Andreu de Bofarull⁶⁴ de 1848⁶⁵ i, de manera més destacada, juntament amb Alexandre Masoliver, l'estudi inèdit sobre el Poblet dels segles moderns que Eduard Toda havia redactat entre els anys 1935 i 1940⁶⁶, a més d'epistolari i reculls de textos del mateix autor.⁶⁷

En realitat, aquest il·lustre reusenc universal mereix la plena atenció de Gener Gonzalvo, que li dedicà nombroses publicacions⁶⁸ i, fins i tot, l'obsequià amb tres llibrets dels quals assumí el cost a manera d'ofrena de belles edicions.⁶⁹ És el particular regal de Gener Gonzalvo a Eduard Toda que celebra, el 2005, el centenari i mig del seu naixement («Edició no venal commemorativa del 150 aniversari del naixement a Reus, el 9 de gener de 1855, del mecenes, escriptor, diplomàtic i gran restaurador de Santa Maria de Poblet, Eduard Toda i Güell»),⁷⁰ compartit amb els amics, seguint el model establert el 1998 en efectuar una «edició no venal i limitada de la qual se n'han estampat un exemplar únic, destinat a l'autor de l'obra, i 50 exemplars nominals i signats per l'autor numerats de l'i al L en xifres romanes»,⁷¹ els quals serien distribuïts entre persones i institucions units per l'amistat. Aquesta bona entesa, si així podem dir-ho, entre Gener Gonzalvo i Eduard Toda es va allargar fins a l'últim alè d'en Gener: la darrera activitat d'en Gener va ser precisament la conferència que va

⁶¹ Gener GONZALVO, «L'arxiu del monestir de Poblet», *Analecta Sacra Tarraconensia*, vol. 67, núm. 1 (1994), p. 63-75; Gener GONZALVO, «L'arxiu de Poblet, encara exiliat», *Missiva*, núm. 11 (abril-juny 1995), p. 3-5; Gener GONZALVO, «Desamortització i arxius: l'exemple del monestir de Poblet», *Lligall. Revista Catalana d'Arxivística*, núm. 11 (1997), p. 11-29.

⁶² Gener GONZALVO, «The dissolution of Catalan monasteries and the fate of their archives: the example of Poblet», *Mediterranean Studies*, núm. 9 (2000), p. 183-201.

⁶³ Gener GONZALVO, «Conflictes al bosc de Poblet a la primèria del segle XIX», a *Actes de les Primeres Jornades sobre el Bosc de Poblet. Del règim senyorial a la gestió pública (Poblet, 12 i 13 de novembre de 2004)*, l'Espluga de Francolí, Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet, i Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient i Habitatge, 2004, p. 415-422.

⁶⁴ Andrés de BOFARULL, *Poblet, su origen, fundación, bellezas, curiosidades, recuerdos históricos y destrucción*, Tarragona, Establecimiento Tipográfico y A. Boix hermano y Comp., 1848.

⁶⁵ Andreu de BOFARULL, *Guia turística de Poblet (1848)*, Valls, Cossetània, 2005.

⁶⁶ Eduard TODA, *La davallada de Poblet (Poblet als segles XVII i XVIII)*, Poblet, Abadia de Poblet, 1997.

⁶⁷ Gener GONZALVO, *Eduard Toda i Güell (1855-1941) i el salvament del monestir de Poblet a través del seu epistolari*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005; Eduard TODA, *El monestir de Poblet (selecció d'articles, 1883-1936)*, Montblanc, Centre d'Estudis Comarcal de la Conca de Barberà, 2005; Gener GONZALVO, *Correspondència entre Eduard Toda i Güell i Jaume Barra i Escudero (1925-1941)*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 2012.

⁶⁸ Gener GONZALVO, «Eduard Toda, historiador de Poblet», *Aplec de Treballs*, núm. 15 (1997), p. 103-127; Gener GONZALVO, «Eduard Toda, la passió per Poblet», *Revista de Catalunya*, núm. 163 (juny 2001), p. 50-60; Gener GONZALVO, «A propòsit dels 150 anys del naixement d'Eduard Toda i Güell», *Informatiu Museus. Revista de Recerca i Divulgació Cultural dels Museus de Reus*, època III, núm. 26 (2004), p. 8-11; Gener GONZALVO, «Eduard Toda i el monestir de Poblet», *Poblet*, núm. 3 (2002), p. 28-36; Gener GONZALVO, «Arxiu de Poblet. Arxiu Eduard Toda i Güell», *Aplec de Treballs*, núm. 22 (2004), p. 125-134; Gener GONZALVO, «El diplomàtic, mecenes i escriptor Eduard Toda i Güell», *Revista de Catalunya*, núm. 202 (gener 2005), p. 3-9; Gener GONZALVO, «Nova aportació a l'epistolari d'Eduard Toda sobre el monestir de Poblet», *Aplec de Treballs*, núm. 23 (2005), p. 135-144; Gener GONZALVO, «Eduard Toda: prosa i poesia (1870-1883)», a *Pensament i literatura a Reus al segle XIX*, Reus, Centre de Cultura, 2006, p. 83-97; Gener GONZALVO, «El mecenatge del reusenc Eduard Toda (Reus, 1855-Poblet, 1941)», *Revista de Catalunya*, núm. 262 (juny 2010), p. 22-30.

⁶⁹ Gener GONZALVO, *Eduard Toda. La passió per Poblet*, Tàrrrega, Central de Disseny Tàrrrega, 1998; Gener GONZALVO, *Cartes d'Escornalbou i Poblet. Un epistolari d'Eduard Toda a Agustí Duran i Sanpere (1922-1940)*, Tàrrrega, Central de Disseny Tàrrrega, 2001; Gener GONZALVO, *Eduard Toda i Güell (1855-1941). Imatges d'una vida al servei de Poblet*, l'Espluga de Francolí, G. Gonzalvo ed., 2005.

⁷⁰ Gener GONZALVO, *Eduard Toda i Güell (1855-1941). Imatges d'una vida al servei de Poblet*, l'Espluga de Francolí, G. Gonzalvo ed., 2005, p. 4.

⁷¹ Gener GONZALVO, *Eduard Toda. La passió per Poblet*, Tàrrrega, Central de Disseny Tàrrrega, 1998, p. 5.

Acte d'homenatge de Gener Gonzalvo i Bou

el passat 11 de febrer de 2017, a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell.

dedicar a Eduard Toda a Reus el passat 13 de gener.

En Gener va reproduir l'emocionant i emocionat viatge iniciàtic d'uns adolescents reusencs que, en copsar les ruïnes de Poblet, es conjuraren a dedicar la vida a retornar l'antic esplendor de l'època gòtica tant al monestir com a tot el país, promesa que els marcà la vida, com prou bé palesaren dos d'ells: Eduard Toda i Antoni Gaudí. És una imatge amb la qual en Gener s'identificava. Precisament, la seva producció final

torna als espais de la Conca de Barberà, si de cas estirats per les Garrigues o allargassats fins Escornalbou seguint les petges de Toda. Territori i gent estimada continuen focalitzant l'atenció d'en Gener: escriu sobre Montblanc, Escornalbou, la Granadella o l'Espluga de Francolí,⁷² i retrata personatges anímicament molt propers: Ramon Bou i Llorens, Jordi Bou i Simó, Agustí Altisent, Alexandre Masoliver, Josep Maria Sans i Travé o Eufemià Fort i Cogul,⁷³ sense deixar mai, però, de publicar sobre l'Urgell i Tàrrrega, i de combinar l'afany per saber i el desig per divulgar mitjançant obres de divulgació⁷⁴ i una permanent presència a la premsa: la firma d'en Gener ocasionalment podia arribar al *Diari de Reus*, el *Diari de Vilanova*, *L'Om* de Riudoms o l'edició tarraconina d'*El Punt*, i era ben reiterada a l'*Avui* i el seu successor, *El Punt Avui*, com també a *La Mañana* de Lleida, el *Foradot* de Montblanc o, sobretot i de manera constant durant gairebé trenta anys, la *Nova Tàrrrega*.

La pau i treva i la preocupació per la dispersió documental en el segle XIX se situen, juntament amb la seva qualitat humana, en la base de la gran estima que en Gener despertà en destacats medievalistes nord-americans, com Thomas N. Bisson o Paul Freedman, de la mateixa manera que la premsa catalana es feu ressò d'encesos i sincers elogis emesos per Joan Perucho o Albert Manent. Tots estarien d'acord que, finalment, Gener Gonzalvo ha travessat diversos paisatges de la història, ha conversat amb sant Oleguer i amb Ermengol VII, ha resseguit les petges dels primers religiosos del Cister a Catalunya i ha conviscut amb els monjos de Poblet del segle XVIII i amb Eduard Toda. Ha repensat la pau i tre-

⁷² Gener GONZALVO, «Fons documentals de Montblanc a l'Arxiu Comarcal de Tàrrrega», *Aplec de Treballs*, núm. 18 (2000), p. 167-181; Gener GONZALVO, *El Casino de la Granadella. Cinquanta anys d'història (1954-2004)*, la Granadella, Ajuntament de la Granadella, i Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2006; Gener GONZALVO i Jaume MASÓ, «Imatges inèdites de la visita d'Alfons XIII a Escornalbou», *Informatiu Museus. Revista de Recerca i Divulgació Cultural dels Museus de Reus*, època III, núm. 36 (febrer 2007), p. 10-11; Gener GONZALVO, «La Guerra Civil de 1936 des d'un punt de vista conservador: la família Bou de l'Espluga de Francolí», *Aplec de Treballs*, núm. 28 (2010), p. 103-110; Gener GONZALVO, «El testament de Jaume Figuerola, prohoms hospitaler de l'Espluga de Francolí (1609)», *Podall*, núm. 4 (2015), p. 7-15.

⁷³ Gener GONZALVO, «Ramon Bou i Llorens. Un catalanista de l'Espluga de Francolí (1851-1924)», *Aplec de Treballs*, núm. 20 (2002), p. 173-194; Gener GONZALVO, «El pare Agustí Altisent, historiador de la Conca i universal», *Aplec de Treballs*, núm. 21 (2003), p. 5-10; Gener GONZALVO, «El P. Alexandre Masoliver, historiador i monjo de Poblet», *Aplec de Treballs*, núm. 28 (2008), p. 9-14; Gener GONZALVO, «Jordi M. Bou i Simó, espluguí, músic i monjo», *Aplec de Treballs*, núm. 31 (2013), p. 9-18; Gener GONZALVO, «Eufemià Fort i Cogul (1908-1979)», *Bolduc*, núm. 6 (2009), p. 3-6; Gener GONZALVO, «Josep Maria Sans i Travé, historiador, arxiver i home del país», *Aplec de Treballs*, núm. 29 (2011), p. 23-30; Gener GONZALVO, «El P. Jordi M. Bou, organista del monestir de Poblet», *Podall*, núm. 1 (2011), p. 23-30.

⁷⁴ Joan DUCH, Gener GONZALVO i Lluís FOIX, *La vall del Corb*, el Vendrell, March, 2003.

⁷⁵ Aquestes circumstàncies permeten entendre el contrast entre la capacitat innovadora inicial i una fase final en què destaquen aportacions de caire bibliogràfic i, fins i tot, desconnectades de les línies punteres de la recerca. Seria el cas d'articles com ara Gener GONZALVO, «Entre el bàcul i l'espasa: els sofriments del feudalisme», *Urtx*, núm. 25 (2011), p. 270-274.

va i ha reescrit, per dir-ho així, els privilegis de Tàrraga, alhora que ha somiat a Bellpuig de les Avellanes les tombes que acolliren els comtes d'Urgell i ha plorat davant seu a Nova York. Tenint en compte que no va descuidar la seva feina d'arxiver i que el núvol de la malaltia l'anava embolcallant

cada cop més,⁷⁵ pot sorprendre la seva intensa activitat com a historiador, cosa que restarà com el seu gran llegat i ens permetrà retrobar-lo en la lectura i perllongar-lo en les citacions bibliogràfiques que aniran repetint el seu nom ben llargament, atesa la qualitat de la seva aportació.

